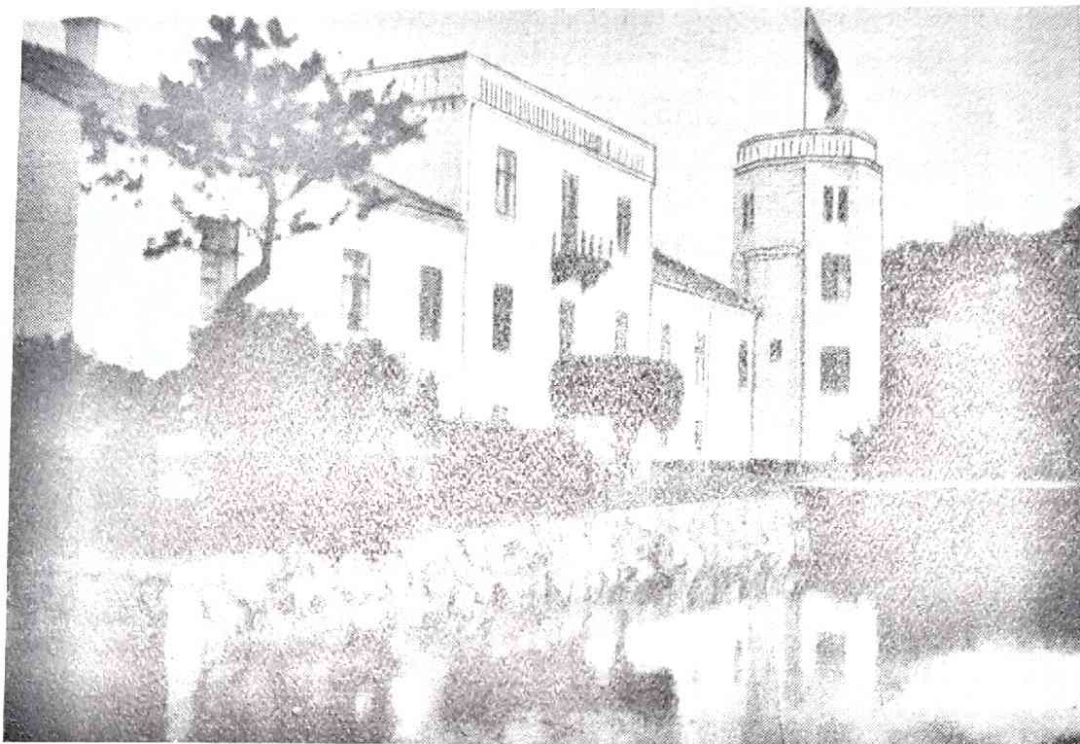

Osby eller, som man förr skrev, Ousby torde vara en av de äldsta byarna i häradet. Den hade fler bondgårdar än kyrkbyn Hörby, och dessa beboddes av odalbönder. Dessutom hade byn Osby häradets kanske bästa vattenkvarn, som i slutet av 1100-talet ägdes av den storman Thord, som stiftade nunneklostret på Bos ö. Kvarnar voro på den tiden värdefullare egendom än bondgårdar, och sannolikt ägde Thord i Osby endast kvarnen. Först på 1400-talet tyckes en del av bondgårdarna i Osby ha kommit att ägas av en storman, som hette Björn Skaldre, och det är möjligt men inte säkert att han haft en mindre herrgård där. Senare ägdes Osby i mer än hundra år av släkterna Hollunger och Saxtorp. Den förra skrev sig till Dybäck och den senare till Vram, men en av den senare ätten, nämligen Sören Saxtorp, måste ha bott i Osby, ty då hans hustru, Anna Skaldresdotter, 1572 avlidit, blev hon begravnen i Hörby kyrka, där hennes gravsten ännu förvaras. Även finnes där en vacker gravsten över Björn Saxtorp och hans maka Magdalena Bildt. Han hade varit landsdomare och dog 1595 såsom den siste av sin ätt. Han lär inte ha ägt mer än hälften av herrgården Osby, men efter hans död ägdes hela gården av riksrådet Tage Thott till Näs och Eriksholm. Gården i Osby tillföll senare hans dotter Lena, som blev gift med Henrik Brahe till Vittskövle. Då hon dog 1599, tillföll den hennes dotter Elsa, som blev gift med Henrik Gertsson Ramel. Vid arvskiftet efter Elsa Brahe fick Lena Ramel gården i Osby. Även sedan hon 1630 blivit myndig, skulle hennes broder Henrik övervaka, att hennes egendom väl vårdades och att intet förstördes till onytta. Denna omsorg om henne var tämligen överflödig, ty Lena Ramel förstod att vårda sin egendom och hade även god lust att taga andras egendom i sin vård. Hon fick en bonde, som vägrat att komma till gården och arbeta samt övat våld mot gårdsfogden, dömd till vatten och bröd under ett par veckor på Osbyholm, där det följaktligen måste ha funnits ett gårdsfängelse. År 1640 försökte Lena Ramel tillägna sig en utmark,

Osbyholm.

som tillhörde de östra bondgårdarna i Fogdarp. Saken drogs inför Skånes landsting, då Gunde Rosencrantz var landsdomare. Han förklarade, att vittne stod emot vittne, men gav i varje fall en resolution, som kunde tolkas till Lena Ramels förmån. Under kriget 1643—1645 lära svenskarna ha bränt den gamla herrgården i Osby, varför Lena Ramel på annat ställe, nämligen på en holme i Ringsjön, lät bygga en större och förnämligare gård, som hon kallade Osbyholm.

Även sedan Skåne 1658 kommit under svensk styrelse, visade Lena Ramel egenmäktighet och lät 1663 sätta ett stängsel, med vilket hon avstängde de östra bönderna i Fogdarp från både deras betesmark och deras fiskevatten i Ringsjön. De klagade inför häradets tingsrätt. Med den vördnad för gammal hävd, som på den tiden vid ägotvister visades, kunde rättsfrågan lätt avgöras, ty genom fäladsmarkerna flöt en bäck, som kallades Rå- eller Råsbäcken. Detta namn hade sannolikt kommit av ett gammalt ord, som betydde kärr, men för bönderna låg det nära till hands att jämföra det med det för dem välbekanta ordet *rågång*, i vilket fall bäckens namn skulle angiva, att den var gräns, vilket den utan tvivel också varit. Men ingen tänkte därpå, och slutligen utsåg tingsrätten två nämnder, som skulle slita tvisten. Den ena bestod av tio bönder, som på ort och ställe skulle undersöka saken. Den andra bestod av tolv bönder, som i enlighet med skånelagen och sekelgammal

sed skulle »gå gräns», som till evig tid skulle gälla. Av seden att *gå* gräns har ordet rågång uppstått. Lena Ramels ombud ville, att några bönder i Osby, vilka påstått, att några stora jordfasta stenar voro gränsmärken, skulle lägga sina händer på dem och med ed bekräfta, att stenarna sedan urminnes tid varit gränsmärken, men de vågade inte svära, att det varit så. Inför tingsrätten beskrev de tolv gamla männen, huru de fastställt gräns till evig tid. De hade läst alla tingsprotokoll om saken, därefter hade de i Jesu namn begynt sitt tåg vid en gränssten, som de kallat Delsten. De hade satt flera gränsstenar och utmärkt dem »med pålar, hål och funt». Sedan de noggrant beskrivit, på vilka ställen dessa stenar stodo, bekräftade de med ed, att de gått en gräns, som skulle gälla i evig tid, och hade inte fäst avseende vid »völd eller vänskap, gunst eller gåva, fruktan eller fara» utan utträttat allt, såsom det synts dem rätt och rättfärdigt, »så sant hjälpe oss Gud och hans heliga ord». Under protokollet ritade de tolv bönderna sina »karamärken», och stå dessa i riktig ordning, hade Åke Åkesson i Tullsåkra hakkorset till karamärke. — Många ägotvister i Frosta härad avgjordes på samma sätt långt in på 1700-talet. Bokstavsrimmet i »völd eller vänskap, gunst eller gåva, fruktan eller fara» vittnar om procedurens samband med den gamla skånelagen.

Osbyholm ärvdes av en son till Henrik Ramel, men denne höll inte den trohetsed, som hans moder, Margareta Skeel på Löberöd, å sina omyndiga söners vägnar svurit den svenska överheten. Han underhöll förbindelser med Danmark, och dessa voro av sådan art, att han slutligen fann det rådligast att fly dit, varefter hans gods indrogs till kronan. År 1684 köpte handelsmannen Olof Nilsson i Ängelholm herresätet Osbyholm men sålde det 1688 till amiralen Cornelius Anckarstjerna. År 1702 köptes samma herresäte för 10 500 daler av lagmannen Alexander Cock, som inflyttat från Sveriges besittningar i Tyskland. Osbyholm uppskattades då till 522 tunnor hartkorn. Lagman Cock dog barnlös, och efter hans död ärvdes Osbyholm, som då var ett stort gods med hemman i flera socknar, av hans tre brorsöner: sekreteraren Carl Anton Cock, hovrådet Herman Cock och justitierådet Georg Cock, vilka bodde på och brukade godset gemensamt. En av dem bodde i fasadbyggnaden och de andra i var sin flygelbyggnad. De skrevo sig någon tid och ville även bli kallade »de Cock», men detta »de» ogillades av den skånska adeln, som tyckes ha betraktat de tre bröderna på Osbyholm som sparvar i trandans. Bröderna Cock behövde emellertid inte trakta efter umgänge med andra godsägare, ty de tillställde kalas för varandra och åkte efter fyrspann från dörr till dörr

i samma ekipage. Hovrådet Herman Cock var ogift och en levnadsglad herre, som stundom lånade pengar och gjorde affärer, som bröderna måste hjälpa honom att ordna. På den tiden var det inte lätt för en kvinna av folket att få rätt mot en man av börd, ty även om tingsrätten efter mycken tvekan fällde dom i sådana mål, lät Göta hovrätt dem ligga i år eller årtionden utan att avgöra dem. Därför hände det att hovrådets hushållerska måste vänta på uppfostringsbidrag åt en gosse, tills denna var konfirmerad, då hovrådet i godo ordnade saken. Av misstag pryglade hovrådet en gång en nämndeman, som spikat en stämning på hans dörr. Då han fått veta, att det varit fråga om en stämning och inte försök till inbrott hos honom, ville han bedja om ursäkt och sände ett par tjänare efter stämningsmännen, men dessa trodde, att tjänarna blivit sända att giva dem mera prygel, och sprungo för livet. Herman Cock hade emellertid många goda egenskaper. År 1730 skänkte han och de andra bröderna ett bidrag till omgjutningen av den lilla kyrkklockan i Hörby och fingo denna donation nämnd i den latinska inskriften på klockan. Herman levde längst av de tre bröderna. På dödsbädden tog han av sin brorson och arvtagare, kapten Georg Cock, ett löfte, att denne skulle i Hörby bygga ett hem åt de fattiga och dessutom åt dem giva en ganska stor summa pengar. Då detta löfte inte blev infriat, drog kyrkoherden Johan Herlin, i vars närvaro det blivit givet, saken inför tingsrätten.

Kapten Georg Cock ärvde tillsammans med en syster år 1752 hela Osbyholm, och sedan systemen blivit utlöst, var Georg Cock ensam ägare till det stora godset. Han blev gift med Elsa Beck-Friis till Bosjökloster. Beträffande affärer var han lik sin farbror hovrådet, köpte och sålde hemman, ofta ofördelaktigt men någon gång fördelaktigt, såsom då han köpte gästgivargården i Hörby, vilken därefter länge hade samma ägare som Osbyholm. En gång då kapten Cock i en bank i Malmö hämtat 1 400 daler i sedlar, förvarade han inte dessa bättre, än att han vid Getinge bro tappade hela sedelpacken. En betjänt blev befalld att rida till Malmö och fråga efter sedlarna. Dessa hade blivit funna av en bonde, som förut bott på ett av Osbyholms hemman. Bonden körde inte in i Malmö genom den östra tullporten, men när han skulle köra hem, kom han genom den. Vakten där hade fått order att noga granska alla, och då ett spjut stacks genom bondens fodersäck, upptäcktes sedelpacken. Bonden, som alltid förut varit en hederlig man, blev strängt straffad. Georg Cock led inte av den högdragenhet, som den tidens godsägare brukade visa, men både han och hans maka älskade prakt och förde stor ståt på Osbyholm. Vid bouppteckningen efter

Elsa Beck-Friis värderades silvret till inemot 12 000 daler, och det fanns icke blott hela serviser utan även tvättfat och handkannor av silver. Kort efter sin makas död sålde kapten Cock 1776 Osbyholm till översten Rudolf Stjernswärd för en köpesumma av 24 166 riksdaler specie, motsvarande sex gånger så mycket i daler.